Book Reviews

- D. van der Horst, Albert Herrmann, An historical atlas of China. New edition by Norton Ginsburg. Djambatan N.V., Amsterdam 1966. 88 pp.
- A.F.P. Hulsewé, F.S. Drake, Symposium of historical, archaeological and linguistic studies on Southern China, South-East Asia and the Hongkong region. Proceedings of a meeting held in September 1961 as part of the Golden Jubilee Congress of the University of Hongkong. Hongkong, Hongkong University Press, 1967. X + 370 pp.
- D.R. Jonker, Liu Shih-Shun, One hundred and one Chinese poems. With English translations and preface. UNESCO Collection of Representative Works, Chinese Series; Hong Kong University Press, 1967. XXXIX + 173 pp.
- M.A.P. Meilink-Roelofs, A. Das Gupta, Malabar in Asian trade 1740-1800. Cambridge South Asian Studies. Cambridge U.P. 1967. XII, 204 blz. Met krt.
- C.R. Hooijer, Per Sorensen, Ban-Kao, Neolithic settlements with cemeteries in the Kanchanaburi Province. 140 pp., 140 plates, 4 maps, figs. The Thai-Danish Prehistoric Expedition 1960-62, Archaeological Excavations in Thailand, Vol. II. Munksgaard, Copenhagen, 1967.
- C.R. Hooijer, H.R. van Heekeren, Sai-Yok, Stone-age settlements in the Kanchanaburi Province. 129 pp., 33 plates, 47 figs. The Thai-Danish Prehistoric Expedition 1960-1962, Archaeological Excavations in Thailand, Vol. I. Munksgaard, Copenhagen, 1967., Eigil Knuth (eds.)
- Th. G. Th. Pigeaud, C. Hooykaas, Bagus Umbara, Prince of Koripan. The story of a prince of Bali and a princess of Java, illustrated on palm leaves by a Balines artist. With Balinese text and English translation by Dr C. Hooykaas, Reader in Old Javanese, University of London. Published by the Trustees of the British Museum, London, 1968. 55 pp., 9 illustrations, 31 x 25 cm.
- H.J. de Graaf, Soemarsaid Moertono, State and statecraft in old Java: A study of the late Mataram period 16th to 19th century. Monograph series Modern Indonesia Project. Southeast Asia Program Department of Asian Studies. Cornell University Ithaca New York 1968.
- M.A.P. Meilink-Roelofs, John Bastin, Sir Thomas Stamford Raffles. With an account of the Raffles-Minto manuscript collection presented to the India Office Library on 17 July 1969 by the Malaysia-Singapore Commercial Association. The Ocean Steamship Company Limited, Liverpool 1969. 33 pp.
- C. Fasseur, W.F. Wertheim, Ketters en kwezels. Regenten en rebellen. Laverman N.V., Drachten, 1968. 212 blz., A.H. Wertheim-Gijse Weenink (eds.)
- S. Kooijman, Tropical Man. Continuation of International Archives of Ethnography. Yearbook of the Anthropology Department of the Royal Tropical Institute, Amsterdam, Vol. 2; Leiden, E.J. Brill, 1968. Vol. I: 247 pp.

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 125 (1969), no: 3, Leiden, 376-400

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKINGEN

ALBERT HERRMANN, *An historical atlas of China*. New edition by Norton Ginsburg. Djambatan N.V., Amsterdam 1966. 88 pp., pr. Fl. 52,50.

Al jarenlang hebben sinologen en beoefenaars der Chinese en Aziatische geschiedenis het als een ernstig gemis gevoeld, dat de unieke *Historical and Commercial Atlas of China* van Albert Herrmann (Harvard University Press, 1935) uitverkocht was — afgezien van een Formosaanse pirateneditie, die inmiddels ook al weer van de markt schijnt te zijn verdwenen — terwijl een heruitgave of een gelijkwaardige nieuwe atlas op zich liet wachten. Nu is dan eindelijk deze nieuwe editie verschenen, uitgegeven onder leiding van Norton Ginsburg. Uit diens voorwoord blijkt, dat men plannen voor het samenstellen van een geheel nieuwe, moderne geschiedenisatlas van China of wel een grondige revisie van Herrmann's werk, heeft laten varen, omdat dit een te grote, en vooral te tijdrovende onderneming zou zijn geworden. Zo is de nieuwe uitgave in hoofdzaak gelijk aan die van 1935, en terecht draagt ze dan ook nog de naam van Herrmann. Alleen de kaarten van de moderne periode (No's 64 e.v. in de oude editie) zijn nu vervangen door geheel nieuwe van het contemporaine China, wat wel een aanzienlijke verbetering is. De overige kaarten zijn dezelfde als die van 1935; alleen is hier en daar de volgorde veranderd en zijn de kaarten modern uitgevoerd.

Een essentieel onderdeel van de nieuwe uitgave is de "prefatory essay" van de hand van de eminente deskundige Paul Wheatley, een doorwrochte kritische verhandeling van maar liefst veertien pagina's. De gebruiker van de atlas vindt hierin alle nodige correcties en waarschuwingen, en dat zijn er niet weinige! Het spreekt ook wel vanzelf, dat de atlas nu, na meer dan dertig jaar, een "gebruiksaanwijzing" nodig heeft. Indertijd heeft Pelliot Herrmann's grote werk al "un peu trop ambitieuse" genoemd, en van een omvang, die de krachten van één man te boven ging (in *T'oung Pao*, vol. 32, dl. 5, 1936, p. 372). Van de resultaten van de grote ontwikkeling der Aziatische studiën sedertdien, en met name sinds 1945, vindt men dan bovendien in deze atlas geen spoor.

Wij zullen trachten enkele van de gebreken hier te signaleren. Daar is in de eerste plaats Herrmann's verwaarlozing van de moderne Chinese en Japanse geografen, waaraan Wheatley nogal wat aandacht besteedt. Belangrijker voor de gebruiker is zijn soms opvallend willekeurige selectie van het materiaal. Zo is het, om maar één voorbeeld te noemen, allerminst duidelijk waarom Herrmann op zijn kaart van de T'ang (p. 29) sommige prefecturen wel, en andere niet vermeldt.

Verder dient men verdacht te zijn op de voorkeur van Herrmann voor Centraal-Azië, waardoor de zuidgrenzen, evenals Japan en Korea, tamelijk stiefmoederlijk bedeed worden. Wheatley wijst in het gebied, dat zijn speciale belangstelling heeft, Zuid-Oost Azië, nogal wat onjuistheden en anachronismen aan in de toponymie. Ook in deze uitgave vinden we weer Herrmann's identificatie van Ta Ch'in (het Romeinse Rijk, althans Syrië) met Arabia Felix (p. 18, C3) en Bagdad (p. 30, C2).

Verreweg het zwakst zijn de kaarten over de Chinese oudheid. Wheatley wijst er wel op, hoe hopeloos verouderd de eerste kaart, "Prehistoric sites in China" is, maar wij zouden hieraan dan tevens de vraag willen verbinden, waarom de uitgevers nu tenminste deze kaart niet vervangen hebben. Wheatley zelf verwijst (p. XIII, noot 27) naar plaatsen, waar gemakkelijk aanvullend materiaal te vinden is; het is ons niet duidelijk, waarom men niet een nieuwe kaart heeft samengesteld, eenvoudig aan de hand van b.v. de voortreffelijke kaarten in het in die noot genoemde werk van Cheng Te-k'un "*Archaeology in China*", te vinden in deel I (*Prehistoric China*, Cambridge [1963]) op pp. 158 en 159 en in deel II (*Shang China*, Cambridge [1960]) tegenover p. 14. Hetzelfde geldt voor de reconstructie van de oude Chinese hoofdsteden, b.v. op p. 13; ook hier zijn de resultaten van de recente opgravingen gemakkelijk toegankelijk, met name in Chinese wetenschappelijke publicaties (vgl. p. XVI speciaal noot 33)!

Ook de waarde van de kaarten op de pagina's 2 en 3 moet zeer twijfelachtig heten: zo reconstrueert Herrmann, vertrouwend op traditionele Chinese bronnen als de *Shu-ching*, het rijk van de Hsia dynastie, waarvan de historiciteit nog nooit bewezen is! Bevreemdend is vervolgens de kaart op p. 4, waarop de provincies van het Shang rijk en hun diverse producten in 1125 vóór Chr. zijn vermeld, op basis van "Het tribuut van Yü" (*Yü-kung*), een tekst die uit de vijfde eeuw vóór Chr. dateert. Tenslotte merken we op, dat Herrmann door zijn grote vertrouwen in de oude Chinese teksten komt tot een verschuiving van de grens van de rijstbouw naar het zuiden (!); vgl. zijn kaart van de economie van de *Ch'un-ch'iu* periode op p. 7 (gebaseerd op de *Chou-li*) en de economische kaart van de Westelijke Han op p. 12 (gebaseerd op de *Shih-chi*).

Verder is op één ondergeschikt punt de atlas jammer genoeg slordig, n.l. in de weergave van Europa op de grote overzichtskaarten: zo hoorden b.v. de Saksen in 610 nog niet tot het Frankische Rijk (p. 26/27)!

Er is dus al met al zeker ruimte voor critiek, en men kan het dan ook betreuren, dat de uitgevers van een grondige herziening afgezien hebben, om de uitgave niet langer uit te stellen. Toch moeten we dankbaar zijn, dat dit onmisbare hulpmiddel bij de studie van de Chinese en Aziatische geschiedenis — nog altijd enig in zijn soort — tenminste weer verkrijgbaar is, voor een redelijke prijs en in een nieuw gewaad.

D. VAN DER HORST

F. S. DRAKE, ed., *Symposium of historical, archaeological and linguistic studies on Southern China, South-East Asia and the Hongkong region*. Proceedings of a meeting held in September 1961 as part of the Golden Jubilee Congress of the University of Hongkong. Hongkong, Hongkong University Press, 1967. X + 370 pp.

Collections of miscellaneous papers, like "Festschriften" and reports of symposia, are hard to review because of the great variety of topics introduced. Fortunately, the editor of the present volume has facilitated matters by assembling the forty-five (!) contributions under six main headings. Some of these contributions are represented by outlines of a few paragraphs, as they were — or are to be — published in *extenso* elsewhere, viz. Michael Loewe's "Chinese penetration to the South during the Han period", which is to appear in the Hongkong university production, *Journal of Oriental Studies*, Wolfram Eberhard's "Social mobility and migration of South Chinese families", included in his *Settlement and social change in Asia* (Hongkong, 1967), and W. F. Mote's remarks on cities (see below), of which unfortunately no further details are given.

In the first section, "Archaeology and prehistoric migrations", several papers deserve attention; one is by Roger Duff: "Neolithic adzes with differentiated butt, in South-China, SE Asia and Polynesia" (pp. 1-14), who suggests 500 B.C. as the approximate date of "the migration of the tradition which was to influence Polynesia" (p. 5), another is S. M. Bard's "A survey of prehistoric sites in the Hongkong region" (pp. 29-39) who remarks that "sufficient evidence exists to show that South China culture was related rather to the Pacific than to North China" (p. 36).

In the second group "Racial groups of South China and SE Asia, their languages and migrations", the outstanding contributions seem Jao Tsung-i's "The Shê settlements in the Han rivers basin, Kwangtung" (pp. 101-109), a study based on personal research of an "aboriginal" group in S. China, and Ho Ke-en's brief paper on "The *tanka* or boat people of S. China" (pp. 120-124).

In Part II, "The southward expansion of the Han Chinese in historical times", one may note the titles of Lo Hsiang-lin, "The southward expansion of Chinese civilisation and the advancement of learning in Kwangtung province" (pp. 139-149), and Klaus Mäding's legal discussion of the traditional concept of China's "suzerainty over Annam" (pp. 150-152).

Highly stimulating is the regrettably brief abstract by F. W. Mote, "Cities in North and South China" (pp. 153-155) with its elucidating remarks about the differences between the cities in the North and in the South.

The fourth part is split into two sections: "Sea routes between SE Asia and China and the development of SE Asian states", and "Portuguese and English linguistic studies". The first section contains a good survey of "The intellectual atmosphere in Lingnan (i.e. S. China) at the time of the introduction of Buddhism" by G. E. Sargent, to be read in conjunction with Lo Hsiang-lin's paper noted above. In Sargent's study it is strange to observe his neglect of E. Zürcher's fundamental work, *The Buddhist conquest of China* (Leiden, 1959), which deals with the same problems, i.a. the question of the authenticity of the *Mou-tzu* (Sargent pp. 161-164, Zürcher pp. 13-15). Lo Hsiang-lin contributes notes on "Islam in Canton in the Sung period" (pp. 177-179), whereas Jao Tsung-i in "Some place-names in the South Seas in the *Yung-lo ta-tien*" (pp. 191-197) shows the value of this encyclopedia of 1407 for studies in the historical geography of SE Asia by means of pertinent examples. The same point is argued for the "Veritable Records" of the Ming dynasty (1368-1644), accessible only since they were recently printed in Taiwan, in Chiu Ling-yeong's brief remarks "The *Ming shih-lu*, new studies on SE Asia". In spite of their alluring titles, the following papers are not much more than convenient surveys: Su Chung-jen "Places in SE Asia, the Middle East and Africa visited by Cheng Ho and his companions (A.D. 1405-1436)" (pp. 198-211), and Chiu Ling-yeong's "Sino-Javanese relations in Ming times" (pp. 214-221). Of interest is Chan Cheung, "The smuggling trade between China and SE Asia during the Ming dynasty", (pp. 223-227), although he has failed to acquaint himself with the fundamental study on this point, viz. Bodo Wiethoff, *Die chinesische Seeverbotspolitik* (1963). E. Knowlton and R. W. Thompson each contribute a paper on the creole "pidgin" English and Portuguese used in the area (pp. 228-237, and pp. 238-240).

The final section, part V, devoted to Chinese and Far Eastern scholarship in the region under survey contains some valuable papers of a biographical nature on "The first English sinologists Sir George Staunton and the Reverend Robert Morrison" by J. L. Cranmer-Byng (pp. 247-260), on James Legge's well-known collaborator "Wang T'ao and his western friends" by Lo Hsiang-lin (pp. 261-268), on "Ku Hung-ming and his interpretation of Chinese civilisation", a much needed rectification of the usual caricature of this "strange figure in modern Chinese history", by Liu Ts'un-yan (pp. 269-281), on "Four Chinese students of the Hongkong Morrison Memorial School", (founded in 1841), amongst whom Yung Wing naturally takes first place, by Chan Hok-lam (pp. 282-287). Ho Kuang-chung contributes a brief study on "Chinese literature in SE Asia" (pp. 300-305), whereas two survey articles, on "Chinese studies in Taiwan" by Lo Chin-t'ang (pp. 306-309), and on "Burmese historical literature and native and foreign scholarship" by Thaung Blackmore (pp. 310-319) conclude the text-part of this volume. This is followed by a list of all participants in the symposium and exhaustive indices.

The book has been excellently produced and apparently no limits have been placed on the illustrative material, in view of the wealth of plates, line drawings and maps. A point worthy of an extra word of commendation is the inclusion of the very extensive bibliographies to the individual papers.

Leiden.

A. F. P. HULSEWÉ

LIU SHIH-SHUN, *One Hundred and One Chinese Poems*. With English Translations and Preface. UNESCO Collection of Representative Works, Chinese Series; Hong Kong University Press, 1967. XXXIX + 173 pp. Price £ 1/17/6.

Deze bloemlezing van 101 Chinese gedichten, aangevuld met zeven gedichten vertaald door John Cairncross, bepaalt zich vrijwel uitsluitend tot poëzie van de T'ang dynastie (618-907). Er zijn slechts vijf gedichten van vóór die tijd en twaalf van later, waarvan negen van de Soeng dynastie (960-1276). Van alle gedichten wordt op de linker bladzijde de Chinese tekst geboden, op de rechter de Engelse vertaling. Prof. Liu vermeldt nergens in zijn inleiding waarom hij juist deze gedichten heeft gekozen onder de honderdduizenden Chinese gedichten die zijn bewaard gebleven. Wel zegt hij dat hij gedichten heeft genomen die goed vertaalbaar zijn en weinig voetnoten behoeven. Ook heeft hij zich blijkens zijn inleiding ten doel gesteld nauwkeuriger vertalingen te geven dan is gedaan door zijn voorgangers, merendeels westerlingen die nooit de geheimenissen van de Chinese taal geheel hebben doorgrond. Om dit laatste aan te tonen somt hij meer dan veertig fouten op, die andere vertalers, met name Witter Bynner en Arthur Waley, hebben gemaakt. Omdat deze fouten ten dele voorkomen in gedichten die niet zijn opgenomen en dikwijls evenmin de Chinese tekst wordt gegeven, is de lectuur van deze acht pagina's — meer dan driekwart van de inleiding — niet bepaald stimulerend. Tenslotte spreekt hij de hoop uit dat "he has avoided some of the pitfalls of his predecessors (sic), from whose works he has profited much." Hij heeft naar zijn zeggen in deze bloemlezing een behoorlijk aantal gedichten voor het eerst in vertaling gegeven. In feite zijn het er dertien; de langste "Aphorisms on Running a House", van Tsjoë Po-loe (Chu Po-lu; 1617-1688) is trouwens geen gedicht.

De vertalingen zelf zijn niet verrassend goed, evenmin buitengewoon slecht. De vertaler is er zelden in geslaagd vorm, ritme en inhoud van het Chinees gedicht op bevredigende wijze in de Engelse vertaling over te brengen. Afkeurenswaardig is het veelvuldig en zonder aanwijsbare aanleiding creëren van enjambementen in de vertaling, waar

deze in het Chinese origineel niet voorkomen, en het aldus verbreken van de Chinese versregel. De beelden van de oorspronkelijke gedichten komen in de vertaling dikwijls evenmin tot hun recht. Het beeld van het hart van de zoon dat vergeleken wordt met een grasje dat niet in staat is de zonneschijn van de gehele lente — zelf weer een beeld van de onuitputtelijke moederliefde — te vergelden, verwatert in prof. Liu's vertaling tot: "However deep his gratitude, how can he ever (regel) Repay a debt that will bind him always?" (p. 73). De middelmatigheid van deze vertalingen is voor een belangrijk deel te wijten aan de onvoldoende beheersing van het Engels door de vertaler. Hoewel er weinig echte fouten zijn (bijv. "unsurpassingly" op p. 107) heeft men toch dikwijls het gevoel dat zijn woordkeuze er juist naast is. Van de strakke vorm van het origineel blijft in het algemeen weinig behouden met het gevolg dat deze gedichten in prof. Liu's vertaling "prozaïsch" aandoen.

Wat de nauwgezetheid van deze vertalingen betreft, in welk opzicht de vertaler zijn voorgangers hoopt te overtreffen, hij is evenmin ontsnapt aan de valstrikken, waarin, zoals hij omstandig aantoonst, zijn voorgangers zo dikwijls zijn terechtgekomen. Er zijn weliswaar geen cardinale fouten, maar genoeg van de soort van onnauwkeurigheden die hij een Arthur Waley verwijt.

De vertalingen van John Cairncross zijn leesbaarder dan die van prof. Liu, maar ook niet vrij van onnauwkeurigheden.

Samenvattend moet men zeggen dat deze bloemlezing als keuze van gedichten conventioneel en zelfs banaal is. De vertalingen zijn matig. De publicatie betekent geen belangrijke aanwinst voor de vertaling van Chinese gedichten in het Engels in het algemeen. Opneming in de "Chinese Translation Series" van de UNESCO is niet gerechtvaardigd.

D. R. JONKER

A. DAS GUPTA, *Malabar in Asian Trade 1740—1800*.
Cambridge South Asian Studies. Cambridge U.P. 1967.
XII, 204 blz. Met krt.

Ook Mr. Das Gupta, Professor of history at Presidency College, Calcutta, behoort tot die nog steeds groeiende groep van buitenlandse historici, die zich bezig houdt met de invloed van de Nederlandse buiten-Europese expansie op de ontwikkeling van de inheemse maatschappij in het verleden. Intensieve en nauwgezette archiefstudie ligt aan D.G.'s studie ten grondslag, waarvoor hij niet alleen de archieven van de Nederlandse Oostindische Compagnie raadpleegde, maar ook de Nederlandse stukken, die in het Public Record Office te Madras

berusten, terwijl als aanvulling de Engelse documenten in de India Office Library te Londen werden geraadpleegd. Men moet de auteur bewonderen, dat hij uit dit immense materiaal een dergelijke beknopte en heldere samenvatting heeft kunnen samenstellen. Tal van nieuwe aspecten worden in deze studie belicht, over een onderwerp trouwens, dat vanuit economisch-historisch oogpunt en gebaseerd op archivalia nog onvoldoende of in het geheel niet was bestudeerd.

Een van de meest saillante nieuwe punten in deze studie is de opkomst van het rijk van Travancore en de invloed daarvan op de economische verhoudingen aan de kust. Hier ziet men een gecentraliseerde bureaucratische staat ontstaan, waar zowel de productie als distributie van de goederen als ook de gehele import en export een regeringszaak wordt met uitschakeling van de vrije kooplieden. De winsten uit die handel moeten dienen om de kosten van het staatsapparaat te dekken. Terwijl het de Nederlanders nooit gelukt was geheel meester van de peperhandel te worden, was Travancore in staat door de beheersing van het achterland de Nederlanders voor de peperaanvoer van zich afhankelijk te maken. Het is niet te verwonderen, dat Travancore's voorbeeld school maakte, daar ook andere vorsten op de kust, de Samorijn van Calicut en de Koning van Cochin later zullen trachten een dergelijke staatshandel te vestigen, zonder succes overigens, daar in hun rijken de voorwaarden voor een dergelijke concentratie van staatsmacht ontbrak.

Het machtsbereik van Travancore was echter geografisch begrensd, waardoor de Nederlandse Compagnie nog een zekere bewegingsvrijheid zou zijn gelaten, als zij niet in het noorden van Malabar de concurrentie had ontmoet van de inheemse kooplieden in Calicut. In de eerste helft van de 18e eeuw kwam deze handelsplaats tot grote bloei door de verlegging van de handel van Voor-Azië naar de Malabarkust, waarmee nauw verbonden is het door D.G. gesignaleerde merkwaardige fenomeen van de vaart der Noord Aziatische bombaras, die trouwens niet alleen Calicut, maar ook de havens van Travancore en Compagnies voornaamste haven Cochin bezochten. De Nederlanders werden voor de afzet van hun Indonesische producten vooral van de bombaras afhankelijk, zij het, dat deze verkoop door tussenkomst van de inheemse kooplieden geschiedde. Deze bombarasvaart ziet D.G. in nauw verband met de chaotische toestanden in het gebied van de Perzische Golf vooral door de Afgaanse inval in Perzië. Toch vraag ik mij af of D.G. die verbinding niet wat te vroeg legt. Uit Nederlandse bronnen blijkt, dat zeker nog tot ca. 1750-1760 een voordelige handel in het Golfgebied te drijven was. Men zou hieruit kunnen concluderen, dat nog andere redenen hebben bijgedragen tot de komst van de bombaras op de Malabar kust in de dertiger jaren. Een statistisch onderzoek van de Golfhandel en bovendien ook van die in Suratte, zal vereist zijn om een beter beeld van deze samenhang te verkrijgen. Naar ik meen te weten is de auteur op het ogenblik bezig met de bestudering van de handel van Suratte. Het is jammer, dat D.G. slechts weinig statistische gegevens in zijn Malabar studie verwerkt, al geef ik toe, dat het traceren

van deze gegevens een zeer tijdrovende en moeizame arbeid betekent. Anderzijds echter geeft D.C. ons bijzonder waardevolle informatie over de organisatie van de Nederlandse handel in Malabar en de moeilijkheden, waarmee de Nederlanders werden geconfronteerd en dat niet alleen in de peperhandel, maar ook in die van andere goederen als bv. textiel.

De pogingen van de Gouverneur-Generaal Van Imhoff om tot een meer vrije handel te geraken, waren aan de Malabar kust tot mislukking gedoemd door het ontbreken van de daartoe gunstige voorwaarden. De Nederlanders bezaten te weinig kennis van de inheemse handel en waren bovendien te zeer bezwaard met de hoge kosten van hun defensie- en administratief apparaat om met succes met de inheemsen te kunnen concurreren op gelijk prijsniveau. Geklemd tussen de bloeiende inheemse handel van Calicut en de straf georganiseerde Travancoorse staatshandel, waren de Nederlanders maar heel weinig mogelijkheden gelaten. Belangwekkender nog dan hetgeen D.G. ons over de Nederlandse handel mededeelt, is zijn beschrijving van die inheemse handel zelf, als bv. die van de Joodse koopliedengroep in Cochin, die voor de Nederlandse Compagnie als tussenhandel fungeerde. Hoewel over deze Joodse kooplieden Prof. W. Fischel reeds enige studies publiceerde, weet D.G. nog nieuwe gegevens toe te voegen, die hij bovendien plaatst in het ruimere verband van de handel aan de kust. Grote invloed kent hij toe aan de veranderingen door het staatsmonopolie van Travancore, waardoor verdwijnt wat hij het middeleeuws karakter van de Malabaarse koopman noemt. Hieronder verstaat hij een handel steunend op klein bedrijf en handwerk en gekenmerkt door afwezigheid van enige vorm van samenwerking en van kapitaalreserves, hoe groot ook het werkkapitaal van sommige leden van de groep mocht zijn.

In de verhoudingen aan de kust komt een zeer grote verandering door de expansie van het rijk van Mysore. Hier mist men wel een korte uiteenzetting van de politieke verhoudingen aan de kust, die de auteur wellicht iets te veel als bekend veronderstelt bij zijn lezers.

Door deze expansie gaat Calicut ten onder. Voor de Nederlanders betekende dit echter geen verlichting. Het einde van hun aanwezigheid op de kust is weinig verheffend door de pogingen om de Nederlandse vestigingen aldaar aan de meest biedende te verkopen.

Een uitgebreid notenapparaat sluit deze belangrijke en goed geschreven studie af, waarmee D.G. ook de Nederlandse historische wetenschap een grote dienst heeft bewezen.

M. A. P. MEILINK-ROELOFSZ

HEEKEREN, H. R. VAN & EIGIL KNUTH, *Sai-Yok, Stone-age Settlements in the Kanchanaburi Province*. 129 pp., 33 plates, 47 figs. Price Dan. Kr. 120.—.

SØRENSEN, PER, *Ban-Kao, Neolithic Settlements with Cemeteries in the Kanchanaburi Province*. 140 pp., 140 plates, 4 maps, figs. Price Dan. Kr. 140.—.

The Thai-Danish Prehistoric Expedition 1960-62, Archaeological Excavations in Thailand, Vol. I and II, Munksgaard, Copenhagen, 1967.

De twee delen I/II bestrijken geheel verschillende objecten: Sai-Yok betreft een grottencomplex met woon- en grafresten vanaf het Mesolithicum, en Ban-Kao een Neolitisch wooncentrum waarin veel graven voorkomen, waarvan alleen het archaeologisch materiaal uit de graven in Deel II is gepubliceerd. De reeks verslagen zal worden voortgezet met delen over de skelet- en over de woonresten van Ban-Kao en over het grottenonderzoek in Chande en omgeving. Deze opgravingsobjecten liggen allen aan of nabij de rivieren Kwae Noi en Kwae Yai in de provincie Kanchanaburi, West Centraal Thailand.

Moderne opgravingsverslagen uit Achter-Indië zijn schaars: om de vondsten in groter verband te kunnen plaatsen door het aantonen van cultuurbetrekkingsen zijn C-14 dateringen en typologische beschrijvingen nodig. Dan kunnen verspreidingskaarten de mogelijkheid leveren oude theorieën aan te vullen of te wijzigen. En hoewel de huidige reeks verslagen nog incompleet is, zijn belangrijke gegevens beschikbaar gekomen.

Deel I, Sai-Yok, is met de analyses en conclusies van de hand van Dr. H. R. van Heekeren, voor enige opgravingssectoren gebaseerd op de veldnotities van Count Eigil Knuth, die tevens de beschrijving van sector a in de schuilgrot verzorgde.

De oudste resten, tot een diepte van ruim 4 m, betreffen een 'pre-ceramic pebble-tool industry' met Hoabinhian affiniteiten: met als karakteristieke werktuigen: aan één zijde bewerkte ovalen (w.o. de Sumatralithen), short-axes, discoidal scrapers, choppers en high-domed tools. De industrie bouwt voort op het Palaeolithische chopper en chopping-tool plan, maar dit laatste wordt algemeen geacht te horen bij *Homo erectus* of *pekinensis*, terwijl het Hoabinhian een product is van *Homo sapiens*. Werktuigtypen, schelpen als maaltijdresten, de post-glaciale fauna (de zoogdierresten zijn gedetermineerd door Dr. D. A. Hooijer, Leiden; resten van zoetwaterkrabben door Dr. L. B. Holthuis, Leiden), en een met oker bestrooid menselijk skelet plaatsen de vondsten in het Mesolithicum. Voor deze oude resten wordt voorlopig een ouderdom van 8-10.000 v. Chr. gesuggereerd. In deze steen-industrie worden ook 'bladelets' gevonden (na de fraaie tekeningen fig. 4-21 maakt fig. 22 een slordige indruk): kleine klingen, waarbij echter geometrische microlithen ontbreken. De oorsprong van dit element is nog niet aanwijsbaar. In hogere lagen van deze periode

worden ook 'proto-neolithen', een pebble-tool met geslepen snede, gevonden. Hierbij komt tevens aardewerk voor.

De uitermate langzame ontwikkeling van de steenindustrie wijt van Heekeren aan ongewijzigde klimatologische omstandigheden of aan isolatie.

Na de Mesolithische volgt een Neolithische bewoning, gekenmerkt door stenen werktuigen van het rechthoekbijl-type, en aardewerk. Beide artikelen komen in groter aantallen voor in Ban-Kao en zijn in Deel II uitvoeriger besproken. Voor Sai-Yok worden acht stuks bijlen en dissel beschreven. Ook werden, in onduidelijk verband, drie geschouderde dissels gevonden. Wat het aardewerk betreft: dit vertoont grote overeenkomst met het aardewerk van de Chinese Lung-shan cultuur, maar er zijn ook verschillen. Aardewerk met touwversieringen doet denken aan Zuidwest Chinese invloeden, en er ontbreken een aantal voorwerpen van de Lung-shan cultuur in Sai-Yok, maar dat is misschien te wijten aan de aard van het onderzoeksobject. Een achttal ijzeren voorwerpen: een grote gebaarde vishaak, een schaar voor betelnoten, vijf bijlen (waaronder één kokerbijl) en een platte speerpunt, werd gevonden zonder nadere dateringsmogelijkheden.

Onder het aardewerk komen dunwandige potten met hoekige contouren voor die metalen voorbeelden suggereren. Ik vraag me af, of het hier misschien eerder een geïsoleerde, verarmde, Metaaltijd dan een Neolithische bewoning betreft. C-14 dateringen zijn helaas niet aanwezig, omdat onvoldoende houtskool werd gevonden. Zouden niet schelp- of skeletresten dienst hebben kunnen doen? Dan was er een welkome aanvulling verkregen voor de data van Ban-Kao (1700-1300 v. Chr.), die voorlopig ook voor het Neolithicum van Sai-Yok worden aangehouden.

Uit de Bronstijd (elders Metaaltijd genoemd) leverde Sai-Yok slechts schaarse vondsten, in onduidelijk stratigrafisch verband. Een aantal kogel- en cylinderpotten, uit ringen opgebouwd, zijn vermoedelijk als grafgiften gebruikte imitaties van beter gebruiksaardewerk (dit verschijnsel heeft parallellen in Indo-China); ook grotere kogelpotten met touwversiering, en konische spinschijfjes. Aan metaalvondsten leverde Sai-Yok een kleine versierde bronzen bel, die helaas niet als tekening (wel als foto) is afgebeeld, en ook uit Indo-China bekend is. Vervolgens enkele dunne koperen armbanden en vingerringen. Tenslotte gefacetteerde cornalijnen kralen, enige agaat en blauw glazen kralen.

Aan historische vondsten worden genoemd een urn met crematieresten, van lokaal fabrikaat, eveneens als urn gebruikt een porceleinen doos met deksel, (door Gan Tjiang-Tek, Leiden, onder het hoofd Chinese Ware beschreven als Sino-annamese). Voorts Sawankalok en Chinese celadon voorwerpen, respectievelijk uit de 14e en 15e eeuw. Dr. P. H. Pott, Leiden, beschrijft een kleine Buddha-kop uit de Ayuthya periode, te dateren 17e eeuw. Vervolgens een torso van een zittende Buddha, waarschijnlijk pre-Khmer, 9e of 10e eeuw; misschien afkomstig van de Śrīvijaya periode, want er zijn duidelijke overeenkomsten met Sumatraanse en Javaanse bronzen uit deze tijd.

Het is te betreuren, dat er in dit fraai uitgegeven verslag met veel figuren en platen, niet meer zorg besteed is aan de correctie. Vooral de noten en de Bibliography zijn slecht op elkaar afgestemd: er is een hinderlijk groot aantal omissies en fouten. Op pag. 64 ontbreekt de totaalstelling van de percentages: indien men de gegeven totalen voor de groepen Ovals, en voor de Short-axes vervangt door 36,3 en 17,6 (zoals vermoedelijk de bedoeling is), komt men op totaal 99,8 %.

Bezien we thans Deel II: Ban-Kao, door Per Sørensen, dan valt ons allereerst op, dat een ander systeem van voetnoten gebruikt wordt dan in Deel I: de Bibliography vormt daarbij minder een organisch geheel met de tekst, reden waarom ik het systeem van Deel I prefereer.

Ook dit deel is fraai uitgevoerd, met een groot aantal (140) platen. Te Ban-Kao werden ontgraven de Bang site en de Lue site met resp. 45 en 2 graven; de nummering van de graven en de vondsten is duidelijk en wordt ook bij de platen gebruikt, zodat een goed overzicht ontstaat. Ook de tekstindeling is overzichtelijk: na een introductie volgt een catalogus van de graven in Hoofdstuk 1, Hoofdstuk 2 met discussie, Hoofdstuk 3 betreft typologie van de grafgraven, Hoofdstuk 4 de relatieve chronologie, Hoofdstuk 5 de absolute chronologie, culturele relaties en geschiedenis, terwijl tenslotte de dierlijke resten worden beschreven door Mrs. Tove Hatting. Zoals vermeld volgt nog de publicatie van de skeletresten, door Dr. Sood Sangvichien, en van de nederzettingsresten door Per Sørensen.

De inhoud per graf wordt beschouwd als een contemporaine eenheid, de grafgraven worden beschreven aan de hand van een gegeven schema voor aardewerk en voor stenen werktuigen. Het aardewerk, waarvan in totaal 162 complete of gecompleteerde en 55 incomplete vaten aanwezig zijn, wordt onderverdeeld in twee hoofdgroepen: met of zonder permanente voet(en). De eerste hoofdgroep telt 12 typen, o.m. Tripoids met drie holle voeten; 'fruitstands'; uurglas, en vaatwerk met standring. In de tweede hoofdgroep 14 typen, in hoofdzaak vaatwerk met ronde bodem en ondiepe schalen en bekers. De terminologie is in tekstfiguur 1 afgebeeld. Tekstfiguur 2 geeft de onderverdeling van de stenen werktuigen in bijl of dissels, de laatste met vier typen van snede: naar vorm rechthoekig, trapezoïde of driehoekig, en naar doorsnede rechthoekig, trapezoïde, driehoekig, lensvormig, ovaloïd of halvemaaanvormig. Voor de indeling naar vorm wordt een index-cijfer berekend: is de breedte van de snede gedeeld door de breedte van de top kleiner dan 1,399 dan is het voorwerp rechthoekig; tussen 1,40 en 2,399 trapezoïde, en bij groter dan 2,4 driehoekig. (In het tabellarisch overzicht van pag. 89 en van pag. 101 moet het woord Rectangular twee regels zakken: de twee bijlen zijn conform de opstelling van pag. 87 trapezoïd). Het kleine aantal geslepen stenen werktuigen dat als grafgrift in dit verslag behandeld is, zal t.z.t. worden aangevuld met meer vondsten uit de woonlagen.

Na een zorgvuldig afwegen van verschillende factoren als de verticale stratigrafie, de verdeling van het aardewerk en de stenen dissels op grond van de typologische indeling (op pag. 73 is bij graf B. 10 in de

tabel het cijfer 2 onder Footend in de verkeerde kolom terechtgekomen: het behoort onder Total adzes), de graforientatie, de conditie en het geslacht van de skeletten, onderscheidt Sørensen een Neolithicum met een Vroege en een Late subfase, gevolgd (misschien aansluitend) door een IJzertijd. De bijzetting geschiedt in alle drie perioden in uitgestrekte houding, op de rug liggend, met het gezicht naar boven.

In de Vroege subfase worden als grafgift één of meer aardewerk vaten meegegeven, geplaatst aan het hoofd- of voeteinde. Daarbij één stenen dissel onder het hoofd, bij uitzondering twee. Het aardewerk valt voornamelijk onder hoofdgroep I.

In de Laat-Neolithische subfase ook één of meer vaten aan hoofd- of voeteinde, maar met één tot zes dissels, kralen etc. Kleine groepjes varkensbotten ter weerszijden van het lichaam doen veronderstellen dat dit ten dele door een varkenshuid bedekt is geweest. Iets hoger geplaatste potten zouden votiefgaven zijn en op voorouderverering wijzen. Het aardewerk is nu overwegend van hoofdgroep II. Bij de dissels overweegt de trapezoïde vorm, in tegenstelling tot de driehoekige bij de Vroege subfase. In de Late subfase werd een klein aantal andere grafgiftten gevonden: een stenen ring, een stenen phallos, gebaarde pijlpunten van been, een bewerkt stuk hertengewei, een benen schijf met doorboring, schelp-ornamenten.

De IJzertijd steunt slechts op twee graven en moet daarom met reserve worden geaccepteerd. Als bijgiften treden op aardewerk vaatwerk en tweemaal een ijzeren dissel, één met koker, de andere met tong, geplaatst aan het voeteinde.

De absolute chronologie is gegrondvest op twee C-14 dateringen. De eerste van een houtskoolvondst die te correleren is met het aardewerk van de Vroeg-Neolithische subfase: 1770 ± 140 v. Chr. Deze subfase wordt daarom geacht rond 1800 v. Chr. te zijn begonnen. De tweede datering van 1360 ± 140 v. Chr. is eveneens afkomstig van houtskool, uit een dikke laag woonafval, vermoedelijk uit de Late subfase. Sørensen verwacht goede mogelijkheden voor datering van deze subfase door houtskool van de Lue site I. Deze C-14 dateringen hebben voorlopig alleen lokale betekenis daar goed vergelijkbare getallen van andere vindplaatsen ontbreken. Solheim vermeldt voor Laat-Neolithische vindplaatsen van aan het Sa-huynh verwante aardewerk in Achter-Indië data tussen 750 v. Chr. en 200 n. Chr.¹ terwijl voor een nederzetting uit de Bronstijd te Non Kok Tha in Noordoost Thailand de hoge waarden 2290 ± 90 v. Chr. en 2325 ± 200 v. Chr. door Watson zijn gepubliceerd.²

Voor het onderzoek van de culturele relaties wordt vooral het aardewerk van Ban-Kao met dat van elders vergeleken. De vondsten van Sai-Yok blijken sterk verwant aan de Laat-Neolithische subfase van Ban-Kao. Van Noord Thailand is aardewerk bekend dat een technisch

¹ Wilh. G. Solheim II, "Sa-huynh related pottery in Southeast Asia", *Asian Perspectives*, Vol. III, no. 2, 1959 (1961), p. 187.

² Wm. Watson, "The Thai-British Archaeological Expedition", *Antiquity*, Vol. XLII, no. 168, 1968, pp. 302-306.

eenvoudiger indruk maakt. Uit het Noordoosten komen tot dusver geen vergelijkbare vondsten. Van het schiereiland zijn scherven afkomstig die zo typisch zijn, dat ze als bewijs voor het voorkomen van de Vroeg-Neolithische subfase aldaar mogen gelden. De vergelijking met het materiaal uit de buurlanden Burma, Malakka, Indonesië, Borneo en de Philippijnen vat Sørensen samen in de zin dat het minder succesvol was, dan op grond van de verspreiding van geassocieerde geslepen stenen werktuigen verwacht mocht worden. Aan Ban-Kao verwant aardewerk is gevonden in het schiereiland van Thailand, in Noord Malakka en op Borneo. Daarna worden de relaties tot het Zuidoost Aziatisch continent onderzocht: met Kambodja, Laos, Vietnam, Tonkin, Annam en Thanh Hoa. Ook in die richting valt het moeilijk bruggen te slaan. Sørensen onderscheidt voor dit gebied: een Hoabinhian met neolithische invloeden (het Bacsonian); een Neolithische cultuur met rechthoek-dissels, en aardewerk met touw- of ingekraste versiering; en een aantal sites gekenmerkt door met touw versierd aardewerk, rechthoek- en geschouderde dissels, waarbij de vraag open blijft of de laatste categorie een zelfstandige eenheid vormt, of is ontstaan door intrusie van de geschouderde dissels. Wel blijkt, dat de twee laatste categorieën verwantschap vertonen met de thans als Bronstijd beschouwde vondsten uit Samrong-sen; een relatie tot het Thaise Neolithicum is echter niet aanwezig.

Beter resultaat geeft een vergelijking met China. Na een beschouwing over de recente inzichten van de verhouding van de Yang-Shao tot de Proto-Lung-shan en Lung-shan cultuur geeft Sørensen als zijn mening, dat de Thaise Vroeg-Neolithische subfase van West Centraal Thailand en Noord Malakka zijn oorsprong heeft in de Proto-Lung-shan cultuur van het gebied rond Huang Ho. De route die deze migratie heeft genomen is tot dusver onbekend, door het ontbreken van tussenschakels. Het begin in Thailand wordt omstreeks 1800 v. Chr. geschat. De Laat-Neolithische subfase komt voort uit de Vroege, vermoedelijk omstreeks 1500 v. Chr. Deze ontwikkeling is voornamelijk lokaal, maar ten dele onder invloed van de Lung-shan cultuur. De graven uit de IJzertijd vertonen invloeden van elders, voor erts- of metaalverwerking, maar deze zijn niet nader te preciseren. De dissels-typen hebben een grotere verspreiding dan het Thais/Maleise aardewerk: in Noord en Noordoost Thailand worden ze gevonden samen met touwversierd aardewerk, dat met het Zuidwestelijk Chinees Neolithicum is verbonden. Elders ook met scherven met een ingekraste lijnversiering, die mogelijk verwant is met een Zuidoostelijk Neolithicum (Lung-shanoid) in China. De vraag of de Oeraustronesiërs de dragers van de rechthoekbijlen-cultuur zijn, zoals Heine-Geldern dat in 1932 stelde, moet openblijven, nu blijkt dat er twee verschillende culturen met verschillende oorsprong hetzelfde bijl- of disseltypen gebruikten.

Sørensen is het er niet mee eens de oorsprong van het Thaise Neolithische aardewerk te zien in het Sa-huynh/Kalanay aardewerkcomplex al zijn er overeenkomsten naar vorm en versiering. Hij veronderstelt dat er Lung-shan elementen ten grondslag liggen aan dit complex, maar

vermoedt dat deze invloeden eerder in de Zuidoost Chinese groep dan in de Thai/Maleise liggen.

De culturele geschiedenis van Ban-Kao is eerst volledig te overzien als het materiaal van de woonresten bestudeerd is. Omdat graf- en woonresten door elkaar voorkomen zijn reeds enkele conclusies te trekken. Er zijn geen sporen van woningen gevonden, noch van vuurhaarden. De grote hoeveelheid aardewerkscherven, gebroken dierbotten en artefacten doet denken aan het bestaan van paalwoningen, welke veronderstelling steun vindt in de woonomstandigheden van Lue I, waar alleen paalwoningen een praktische mogelijkheid bieden. De inwoners kenden enige landbouw, teelden daarnaast varkens, en bedreven jacht en visserij. Ze gebruikten een aardewerk van goede kwaliteit en een hoog gedifferentieerd arsenaal van werktuigen van steen, schelp en been. De doden werden in de nederzetting begraven, waarbij geen vaste rites golden, hoewel van een geloof in een bestaan na de dood blijkt uit de veelvuldige grafgraven. Het onderzoek van het skeletmateriaal door Dr. Sood Sangvichien wijst op zekere relaties tussen de Neolithische bevolking in Thailand en de huidige Thaise bevolking, voorzover deze niet valt onder later geïmmigreerde Chinese volken.

De dierbotten uit de graven zijn gedetermineerd door Mrs. Tove Hatting. Na een beschrijving per graf volgt een samenvatting, waaruit wij mogen vermelden dat een gedomesticeerde hond (*Canis familiaris* L.) is aangetroffen; nadere beschrijving volgt bij de bespreking van de nederzetting. Ook de runderbotten zullen uitvoeriger worden behandeld in de definitieve publicatie, waarin eveneens meer licht kan worden geworpen op de domesticatie van het varken, waarvan de Lue site aanwijzingen geeft.

Deze eerste verslagen van de Thai-Deense expeditie 1960-62 bieden reeds een zeer waardevolle aanvulling van onze kennis der Thaise, en daarmee van de gehele Zuidoost Aziatische prehistorie. Aan de ene kant schijnt er een retardatie te bestaan, getuige het lang in gebruik blijven van primitieve pebble-tools (waarvoor we gaarne steun zouden vinden in C-14 dateringen), anderzijds blijkt een toename van invloeden van elders, met name van de Proto Lung-shan en Lung-shan cultuur, terwijl de herkomst van de ijzervervaardiging nog niet aantoonbaar is. Waarschijnlijk zal de grens Neolithicum/Metaaltijd ook voor Thailand sterk regionaal gebonden blijven: de vergelijking van het aardewerk kan ook hier in de toekomst leren of wij met beïnvloeding door metaalvoorbeelden hebben te maken — en er daardoor in bepaalde gevallen eerder sprake is van een achtergebleven Metaaltijd dan van een Neolithicum.

Met grote belangstelling wordt uitgezien naar de conclusies over de nederzittingsresten van de Bang en Lue sites in Ban-Kao, en de overige onderzoeksobjecten van de Thai-Deense expeditie, ter vergelijking met wat dan mogelijkerwijs bekend zal zijn geworden van andere Thaise onderzoekingen.

C. R. HOOIJER

BAGUS UMBARA, *Prince of Koripan*. The story of a Prince of Bali and a Princess of Java, illustrated on palm leaves by a Balinese artist. With Balinese text and English translation by Dr C. HOOPYKAAS, Reader in Old Javanese, University of London. Published by the Trustees of the British Museum, London, 1968. 55 pp., 9 illustrations, 31 x 25 cm. £ 2.10.0.

The illustrated Balinese manuscript of 12 long palmleaves (3,5 cm × 49,5 cm) in the Oriental Books Department of the British Museum (Or. 12579) which Dr Hooykaas has edited and translated is remarkable for several reasons. Illustrated palmleaf manuscripts are scarce, for the material is difficult to handle and the space on the oblong leaves is too narrow for extensive drawings. Balinese artists prefer cotton sheets for making their well-known drawings and paintings, which originally were used as loose hangings covering walls or doorways. The manuscript in the British Museum appears to have been made in North Bali at the special request of Miss Yates, an American lady travelling there in 1928. Dr Hooykaas mentions a comparable illustrated manuscript, *Dampati Lēlangon*, which was first published in Batavia/Djakarta in 1912 and afterwards re-edited by himself and I Wayan Badra in 1942 (*T.B.G.* vol. 82). So the known specimens of illustrated Balinese palmleaf manuscripts are not old.

One of the merits of this beautiful edition of the *Bagus Umbara* manuscript is Dr Hooykaas's extensive commentary on the drawings, mentioning item for item what is to be seen on each of them, and explaining the reasons why the artist put various features into his picture. Without these explanations the meanings of the drawings would often be unclear to readers not conversant with the Balinese style. Dr Hooykaas appropriately draws attention to the features in the drawings which are not mentioned in the Balinese text, especially the *panakarwan* or clown Sēmar. The uncalled-for appearance of Sēmar shows once more that this personage is forever present in the authors' and the artists' minds, and deemed indispensable in tales of the kind of *Bagus Umbara*.

Fifteen stanzas of the Balinese poem (which was completely edited and translated into Dutch by the Rev. van Eck in 1867: *T.B.G.* vol. 23, 933 stanzas) form the text of the illustrated manuscript. The English translation by Dr Hooykaas, assisted by Miss Scott-Kemball, is in blank verse, following as closely as possible the rhythm of the original Balinese metre, called *ginada*. This imitation in English verse deviates in a few places from the literal meaning of the original Balinese, but it makes pleasant reading. Dr Hooykaas made a similar experiment in translating Balinese poetry in his edition of *The Lay of Jaya Prana, the Balinese Uriah* (Luzac, 1958). It is an achievement to establish a rapprochement between languages so different from each other as Balinese and English by means of versification.

The fifteen stanzas (thirteen consecutive and two taken from another

episode of the poem) were evidently the choice of the anonymous Balinese artist who was asked to make an illustrated palmleaf manuscript. It is improbable that the Dutch Resident Mr Caron who commissioned the drawings for Miss Yates in 1928 chose them. However, it is possible that in the commission given to the artist Mr Caron referred to the *Bagus Umbara*, the poem which already had been edited and translated by the Rev. van Eck. Probably Mr van Eck's attention had been drawn to the poem, about 1875, because it was popular in North Bali at the time.

Dr Hooykaas has included in his edition a Summary of the story preceding the episode illustrated. Mr van Eck's Dutch edition contains a complete summary. It appears that the poem belongs to the extensive group of *Pañji* romances, known in Bali as well as in Java and elsewhere in the Archipelago, which invariably have for subject-matter the quest of a Prince of Koripan, the *Pañji*, for his betrothed wife the Princess of Kadiri. The union of the two meets with many difficulties, because the Prince or the Princess or both are often lost, wandering in disguise in foreign parts, but in the end they are sure to be united. In most *Pañji* tales the hero, in the course of his wanderings through many countries, establishes amorous relations with several other Princesses, proving his prowess and living up to his name as a great lover. Bagus Umbara, the *Pañji*'s name in the present poem, is significant in this respect, it means Sir Wanderer. Beside his predestined wife the Princess of Kadiri, Bagus Umbara conquers a Princess of Jong Biru and a Princess of Jamintora. The illustrated manuscript in the British Museum is only concerned with the marriage of Sir Wanderer with the Princess of Jong Biru, before he is united with the Princess of Kadiri, who is to be his principal wife.

It is well-known that the Javanese and Balinese *Pañji* romances contain a nucleus of myth. Dr Rassers saw the separation and final union of the *Pañji* and his betrothed wife as the relation in olden times existing between the moieties of an indigenous tribal community, and further as the relation between halves of the cosmos as seen by ancient thinkers on cosmic community. It is a fact that many *Pañji* romances contain references to mythic tales, and as often as not they are reminiscent of folk-tales or fairy stories. The *Bagus Umbara* episode of fifteen stanzas is a good example of a fairy story. A man-eating ogre is deceived by his fair daughter who elopes with the Wanderer. The ogre pursues the lovers who are riding on the back of a giant eagle, a griffin, and meets his doom by the treacherous devices of his daughter. When he is dead the fair lady dutifully performs the funeral rites for him, cremating him as a Balinese Prince and mourning for him together with her lover. The father is now exorcised and released of his ogre nature, he appears as a god and gives the young pair his blessing before departing for his divine abode in heaven. The lovers are brought by the griffin to a holy man in the hills who has a bridal chamber prepared for them.

This story is but an episode of the *Bagus Umbara* romance. The

Wanderer's aim in going to the palace of the ogre and his daughter really was to find "The Sea of Honey" and "The Mountain of Frankincense" for the Princess of Kadiri, who had made the gift of these two magical objects the condition of her accepting any man as her husband. The daughter of the ogre possessed the two treasures and consented to give them up to her lover, on the condition that he take her with him, liberating her from slavery in the palace of her man-eating father. It seems probable that "The Sea of Honey" and "The Mountain of Frankincense" are erotic symbols.

It would be interesting to know why the Balinese artist selected the episode of the ogre's daughter for making an illustrated manuscript. The story certainly is piquant. However, there is some reason to suppose that originally it also had a mythic substratum. It might refer to the chthonic powers, fertility and agriculture. The appearance of the holy man of the countryside, called a *dukuh* in Balinese, is significant in this respect. The drawing of his dwelling in the hills shows, next to the bridal chamber, a farmer at work on the land with a hoe. This seems to be symbolical. Probably the reference to agriculture and fertility was quite clear for the Balinese artist, and it was the reason why he selected just this episode for illustration.

The *Bagus Umbara* romance is remarkable in yet another respect. It shows an affinity with Islamic legendary literature. Dr van der Tuuk mentioned "Islamic influence" in his note on the text in *K.B.N.W.* vol. IV, p. 419, inserted in Brandes's *Beschrijving der Handschriften van Dr H. N. van der Tuuk*, Batavia 1901, vol. I, p. 156. Jamintora(n), the home country of one of the Princesses conquered by the Wanderer, is in the *Ménak Amir Hamza* romances the realm of King Sadar Alam. His daughter Ajul ul-Asikin or Julus ul-Asikin is one of the wives of Pangéran Kélan, Amir Hamza's son. The extensive cycle of *Ménak Amir Hamza* tales, an Islamic epic known in many literatures of South East Asia, is comparable with the *Pañji* cycle, to which the *Bagus Umbara* romance belongs. Dr Poerbatjaraka made this observation many years ago (see the present author's *Literature of Java*, vol. I, p. 206, paragraph 30.360). *Radèn Pañji* and *Ménak Amir Hamza*, with their respective followers and relatives, began their wanderings through the literatures of the Archipelago peoples in the same period, in the fifteenth and sixteenth centuries, the so-called *Pasisir* era. The *Hikayat Andakèn Pénurat*, a Malay *Pañji* romance recently edited and translated by S. O. Robson (Bibliotheca Indonesica, vol. 2, K.I.T.L.V. 1969) is a striking instance of the spread of *Pasisir* literature through the Archipelago. It is certain that North Bali had more contacts with the Islamic coastal districts of Java and the other islands than South Bali had. Dr Hooykaas noted some North Balinese features in the landscape depicted in the drawings of the *Bagus Umbara* manuscript. This is in accordance with the North Balinese origin of the text.

Jong Biru, the name of the home of the ogre, is mentioned in *Ménak Amir Hamza* romances and also in other Javanese tales. Some authors seem to locate it in Java. According to Mr van Eck, the *Bagus Umbara*

romance was sometimes called after Jong Biru, because it begins with telling about the daughter of the ruler (afterwards transformed into an ogre) dreaming of the Wanderer whom she never saw. Evidently the Jong Biru story which was selected to be partly illustrated was an important element of the *Bagus Umbara* romance in the eyes of the Balinese.

The foregoing notes and observations show that the edition of the British Museum manuscript Or. 12579 is a work of great merit. Dr Hooykaas deserves all praise. The text is interesting in several respects, the translation makes agreeable reading also for those who are not familiar with Balinese literature and culture, and the reproduction of the drawings is excellent. The illustrations (45 cm long) are almost on the same scale as the original palmleaves (49,5 cm), they extend over two pages of the edition, so all details are easily discernible. The gilt decoration on the brown linen binding, two scenes from the manuscript, is charming.

The Trustees of the British Museum have deserved well of all connoisseurs of oriental art and lovers of oriental literature in making possible the publication of this valuable book.

TH. G. TH. PIGEAUD

SOEMARSAID MOERTONO, *State and Statecraft in Old Java: A Study of the Late Mataram Period 16th to 19th Century*. Monograph Series Modern Indonesia Project. Southeast Asia Program Department of Asian Studies. Cornell University Ithaca New York 1968. Price: \$ 3.00.

Dit niet al te lijvige boekwerk is nuttig voor allen, die belang stellen in de Javaanse koningen uit het Mataramse huis. Het geeft niet de historie dezer vorsten — deze wordt bij de lezer enigszins bekend geacht — doch een beschouwing over het Javaanse koningschap zelf, waardoor het vergelijkbaar wordt met het bekende werk van Frantz Funck-Brentano, *L'Ancienne France. Le Roi*. Daardoor levert dit boek een belangwekkende bijdrage tot kennis en begrip van het oude Java, beginnende met de 16e eeuw, de tijd van de godsdienstovergang, en eindigende met de dood van susuhunan Paku-Buwana X Bitjaksana in 1939.

De Hr. Moertono zou geen waardig zoon van Java zijn, indien hij niet waardering poogde te wekken voor de vroegere staatkundige instellingen van zijn geboorteland, maar hij hoedt zich voor overdrijving. Ook de politieke tegenspelers der Javaanse vorsten, Hoge Regering en Gouvernement, worden met prijzenswaardige onpartijdigheid besproken.

Door het benutten van enige niet strikt historische geschriften van

zedekundige aard, ten dele zelfs uit vorstelijke pen gevloeid, t.w. uit die van Paku-Buwana IV en IX, en van Mangku-Negara IV, stelt de schrijver zijn lezers in staat een blik achter de hoge kraton-muren te werpen, al zal hij, die hofschandalen verwacht, bedrogen uitkomen. Zo worden behandeld de verhouding tussen vorst en volk, tussen kawula en gusti, de positie van de koning in het staatsbestel, de verhouding van het koningschap tot de Islam, taak en ideaal van de koning enz. In een volgend gedeelte worden de bewerktuiging van het koningschap en het vraagstuk van het staatsbestuur besproken. Er volgen dan nog drie toevoegsels: een standaard-pijagem; een en ander over belastingen en herendiensten; de tekst (met vertaling) van een gedicht van kjai Jasadipoera, getiteld: *Asta Brata*, de acht staatsmansdeugden.

Mag ik op enkele foutjes wijzen? De oorlog van tumenggung Djaja-Puspita van Sura-Baja tegen de verbonden Matarammers en Nederlanders vond niet plaats onder sunan Amangku-Rat II (1677-1703), doch pas in het jaar 1718 (p. 17); de eerste priester vorst van Giri was geen zoon van sunan Ngampèl, doch een leerling (p. 31); sunan Amangku-Rat I regeerde niet van 1648 af, doch sedert 1646 (p. 44); diens broeder pangéran Alit sneuvelde daarom niet bij een poging, om zich op de troon van Amangku-Rat II te zetten (p. 69); niet Amangku-Rat I verhef de zoon van ki bujut Kalawéjan tot bupati van Semarang, doch eerst zijn opvolger (p. 110). Het zou daarom zijn nut hebben gehad, als de auteur zich niet beperkt had tot de lectuur van het 4e deel van J. K. J. de Jonge's *Opkomst van het Nederlandsche Gezag*, doch ook kennis had genomen van de overige delen van deze nog steeds nuttige en soms zelfs onmisbare bronnenuitgave.

Enkele zaken mis ik node, b.v. de hevige botsing tussen de geestelijke heren en sunan Amangku-Rat I Tegal-Wangi, de bij van Goens (*Vijf Gezantschapsreizen*, in Linschoten-Vereeniging LIX, 248-250) vermelde „priestermoord”; de door deze merkwaardige vorst ondernomen poging om een systeem ter controle zijner ambtenaren in te voeren, eveneens bij Van Goens (p. 226) te vinden. De jaarlijkse hofreizen der ambtenaren uit de Pasisir en Mantjanagara bleven helaas onvermeld. Giri werd in 1680 niet enkel door Mataramse en Sura-Bajase troepen overweldigd, doch ook door Nederlandse. Een der twee kapiteins sneuvelde. Ten onrechte hadden de Nederlanders zich laten verleiden, daar men hen tegen magie bestand achtte, aan deze bloedige actie deel te nemen.

Dat een talrijk nakroost het vorstelijk aanzien verhoogde, had toch wel verhaald mogen worden; vooral de latere Matarammers zijn hierin niet te kort geschoten. Een bespreking van de Kraton, zijn pleinen en gebouwen, de sitinggil aan de aloen-aloen ware zeer nuttig geweest. Ook de rol der tolpoorten tussen de verschillende rijksdelen in de 17e eeuw had in het Chapter III niet mogen ontbreken. Zij schijnen n.l. ook buiten de grote heirweg tussen Semarang en de Kraton voor te komen en hadden nog een andere betekenis dan een zuiver fiscale. Doch ook zo zijn wij dankbaar voor hetgeen in klein bestek geboden werd.

Ten slotte heeft de auteur een kwestie aangeroerd, waar hij niet helemaal uit gekomen is, m.n. de Sadjarah Panengen en Pangiwa, de rechter en de linker stamboom. Hij construeert deze voor de voorouders van sunan Amangku-Rat II (1677-1703), resp. van moeders- en vaderszijde. Deze vorst was n.l. de kleinzoon van sultan Agung van Mataram (1614-46) en van de zoon van de laatste zelfstandige vorst van Sura-Baja, bekend als pangéran Pekik ($\pm$ 1659). Beide heren zouden het sluitstuk vormen van twee parallelle stambomen, waarvan de rechtse tot op de profeet Mohammed teruggaat, terwijl de linkse bij Adam begint en over alle voor-Moslimse vorstenhuizen op dat van Mataram toeloopt.

Hoewel de auteur er niet in geslaagd is deze stambomen geheel te reconstrueren — tussen raden Rahmat van Ngampèl (Sura-Baja) en de genoemde pangéran Pekik vermag hij geen brug te slaan — lijkt mij toch deze voorstelling zéér aannemelijk.

Maar hij merkt tevens op, dat er nòg een geslachtsketen moet hebben bestaan, die de *latere* Mataramse koningen met de Sadjarah Panengen verbond. Inderdaad vinden wij deze stamboom terug in de Sadjarah Dalem van Padmosoesastro (Van Dorp 1902), welk nuttig en nauwkeurig werk wij helaas in de bibliografie missen.

Hierin komen n.l. ook de linker en rechter stambomen voor, doch zij ontmoeten elkaar pas in de persoon van de rampzalige sunan Paku-Buwana II (1727-49), zoon van sunan Amangku-Rat IV (1719-1727) en een prinses uit Kudus, een afstammeling van de vermaarde sunan Kudus uit de 16e eeuw, die ongetwijfeld als lid van de Sadjarah Panengen moet beschouwd worden.

Het lijkt niet te gewaagd te onderstellen, dat de eerstvermelde dubbele stamboom is opgesteld ter staving van de rechten van Amangku-Rat II, en wel tegen zijn stiefbroeder pangéran Puger, de latere sunan Paku-Buwana I (1703-19). Immers deze vermocht niet op zulk een dubbele afstamming te bogen, integendeel! Volgens Speelman (de Jonge VII, 190-91) was zijn moeder slechts een „gemeenemans dochter”, welk feit de Sadjarah Dalem (generatie 135) niet tegensprekt. Pangéran Puger moest dus in de tijd, gedurende welke hij ná zijn mislukte poging om tijdens de grote burgeroorlog (1675-82) het sunanaat te bekleden, stil aan het hof leefde, onderdoen voor zijn oudere broeder. Doch nadat hij in 1703 de troon had bestegen, was hij zo wijs zijn zoon de latere sunan Amangku-Rat IV (1719-27) te laten huwen met een Kudus-se prinses, zodat zijn kleinzoon, sunan Paku-Buwana II dus weer kon beschikken over de dubbele, luisterrijke stamboom: Pangiwa en Panengen. Dit was wel wenselijk! Immers, de zoon van Amangku-Rat II, bekend als Amangku-Rat III Mas, werd reeds in 1708 na een vijfjarig bewind naar Ceylon verbannen, waar hij in 1733 overleed. Toen keerden zijn nazaten en dienaren begenadigd naar Java terug. Zij vormden daar echter steeds een potentieel gevaar voor sunan Paku-Buwana II, wat bleek, toen een hunner als sunan Kuning tot vorst werd uitgeroepen (1742). Vandaar dat ter handhaving van Paku-Buwana's rechten niet slechts zijn dubbele afstamming (via de

prinses uit Kudus) aanvaard werd, doch ook de dubbele afstamming der oppositie (via de Sura-Bajase prinses) bestreden werd. Men kon dit doen, door de lijn tussen sunan Ngampèl en pangéran Pekik te doorbreken. Het heeft er alle schijn van, dat dit inderdaad heeft plaats gevonden. De Sura-Bajase stamboom ziet er in de *Babad Tanah Djawi* en in de *Sadjarah Dalem* verminkt uit. Het stamboomboek kent n.l. niet meer dan de vader van pangéran Pekik, Djaja-Lengkara geheten, terwijl in de *Babad* zelfs deze naam ontbreekt en de betrokken persoon slechts als pangéran Sura-Baja wordt aangeduid, een zeer opvallende soberheid, waar de Javaanse geschiedschrijving meestal in lange stambomen pleegt te zwelgen. Blijkbaar is hier opzettelijk geschrapt, en wel met een politiek doel. Dat hier oorspronkelijk meer gestaan heeft, wordt meer dan waarschijnlijk gemaakt door de mededeling, dat pangéran Pekik van een *Pandita* zou afstammen en daardoor beter bestand zou wezen, om de strijd met Giri aan te binden (*Babad Tanah Djawi*, 134). Met deze *pandita* kan moeilijk iemand anders bedoeld zijn dan de grote heilige van Ngampèl-Denta, voor wie pangéran Pekik's nazaten in 1691 zoveel eerbied blijken te koesteren (brief uit Sura-Baja van 18 sept. 1691).

Dr. Moertono's opmerking over de linker en rechter stamreeksen heeft dus de mogelijkheid geopend tot een onderzoek naar de politieke bedoeling dier stamreeksen, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben.

H. J. DE GRAAF

JOHN BASTIN, *Sir Thomas Stamford Raffles*. With an Account of the Raffles-Minto Manuscript Collection presented to the India Office Library on 17 July 1969 by the Malaysia-Singapore Commercial Association. The Ocean Steam Ship Company Limited, Liverpool 1969. 33 pp.

De aanbieding van een collectie papieren, afkomstig uit de nalatenschap van Lord Minto, Gouverneur-Generaal van India, die voornamelijk zijn correspondentie met Raffles bevat, was voor Dr. Bastin aanleiding tot de uitgave van dit overvloedig geïllustreerde aantrekkelijke boekje. Hierin is naast een korte biografie van Raffles tevens opgenomen een voorlopige lijst van deze stukken. Dank zij de bemoeiingen van Dr. Bastin was aankoop uit particulier bezit mogelijk met financiële steun van enige bedrijven. Deze belangrijke stukken maken nu deel uit van de fondsen in de India Office Library.

De collectie bevat vele originele stukken betreffende Raffles, die het materiaal, dat reeds in de India Office Library berust, op vele plaatsen aanvullen. De stukken uit de Raffles-Minto collectie dekken voornamelijk de periode 1810-1814.

Hoewel de brieven een privé en vertrouwelijk karakter hebben, behandelen zij toch voornamelijk staatszaken en verschaffen zij inzicht in Raffles behandeling van de vele problemen, waarmede hij werd geconfronteerd. Bastin wijst in het bijzonder op Raffles rol als vertegenwoordiger van Lord Minto bij de onderhandelingen met de Maleise staten. Deze documenten zijn meer uniek dan die over Java waarover reeds veel archiefmateriaal in de India Office Library berust.

In de Raffles-Minto collectie bevinden zich ook stukken afkomstig van Lord Minto zelf, stukken, die eveneens voor de geschiedenis van de Nederlandse relaties met Java van belang kunnen zijn, zo de copieën van de proclamaties, die Minto uitvaardigde na de verovering van het eiland. Verder Minto's gehele correspondentie met de Gouverneur-Generaal Janssens, zowel vóór als na de capitulatie. Aangezien op het Algemeen Rijksarchief in Den Haag maar weinig stukken over de z.g. Engelse tussenperiode zijn bewaard, is het zeker van belang de aandacht ook in Nederland op deze Raffles-Minto collectie te vestigen.

De in het boekje afgedrukte summierelijst van de collectie is vervaardigd naar Minto's eigen ordening. Het is echter de bedoeling van Dr. Bastin deze collectie gedetailleerd te inventariseren, terwijl hij bovendien een publicatie voorbereidt.

M. A. P. MEILINK-ROELOFSZ

W. F. WERTHEIM en A. H. WERTHEIM-GIJSE WEEININK,
Ketters en kwezels. Regenten en rebellen. Laverman
N.V., Drachten, 1968. 212 blz. Prijs f 6,90.

Dit boek is een bundel van vier opstellen, die men onder het hoofd „koloniale geschiedenis van Nederlands-Indië” kan rubriceren. Twee van die opstellen zullen de lezers van dit tijdschrift niet onbekend zijn. „Dooptceel van de Dichter van de Vloekzang” en „De geest van het Oostindisch Gouvernement, honderd jaar geleden” zijn eerder verschenen in de *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* van 1960 respectievelijk 1961. Een derde studie van Wertheim in deze bundel „Havelaar's tekort” werd, na oorspronkelijk als rede bij een Multatuliherdenking te zijn uitgesproken, gepubliceerd in *De Nieuwe Stem* (1960). Alleen „Hel en paradijs op de Abrolhos” verscheen nog niet eerder integraal in druk (een sterk bekorte versie is gepubliceerd in *Spiegel Historiael* van juni 1967). Dit laatste opstel, in de totstandkoming waarvan mevrouw Wertheim het grootste aandeel had, behandelt de schipbreuk van de Oostindiëvaarder „Batavia” voor de Westkust van Australië in 1629 en de gruwelijke moordpartij die daarop volgde.

Het was een gelukkige gedachte om deze opstellen te bundelen en in een goedkope uitgave in boekvorm voor een breder lezerspubliek toegankelijk te maken. De beide auteurs mogen dan al aanstonds in het

voorwoord beklemtonen, dat zij van opleiding geen historici zijn, men zou wensen dat er vaker op zulk een boeiende, uiterst leesbare en toch gedegen wijze in Nederland geschiedschrijving werd bedreven.

Wanneer ik mij niettemin een critische opmerking mag veroorloven is het deze, dat Wertheim naar mijn gevoel hier en daar te veel in contrasterend wit en zwart heeft geschilderd waar hij beter had gedaan wat meer grijs op zijn palet aan te brengen. Wertheim's sympathie ligt — volkomen begrijpelijk — aan de kant van de rebellen, zoals Douwes Dekker en S. E. W. Roorda van Eysinga. Die plaatsbepaling doet er echter de billijke waardering van de handelingen en de drijfveren van de andere partij, de regenten, soms bij inschieten.

Neem nu Nieuwenhuijzen, de resident van Solo, een van de hoofdpersonen in het derde opstel („De geest van het Oostindisch Gouvernement”). Zoals hij ons wordt afgebeeld de ruggegraatloze Slijmering, de karakterloze carrière-ambtenaar in optima forma.

Wanneer de resident hoort vertellen dat de invloedrijke Semarangse bankier Dorrepaal inheemse bestuurshoofden in de Vorstenlanden omkoopt, komt hij niet tussenbeide. Het door Nieuwenhuijzen naar hij later beweerde wel degelijk ingestelde onderzoek, waaruit de ongegrondheid van het gerucht zou zijn gebleken, moet althans zeer summier zijn geweest, want Dorrepaal was er niet mee bekend. Nieuwenhuijzen neemt evenmin actie, wanneer Roorda de omkopingskwestie in de *Javabode* van 25 juni 1864 aan de grote klok hangt. Dat gebeurde bij het vertrek van Nieuwenhuijzen uit Solo in een door Roorda ter verdediging van de handelingen van de scheidende resident geschreven artikel, voor welke apologie Nieuwenhuijzen zelf de auteur het materiaal had verschaft.

Dorrepaal achtte zich door het artikel in zijn eer gekrenkt en zo ook het Gouvernement; het kwam Roorda op uitzetting uit Nederlands-Indië, ontslag uit 's lands dienst en verlies van pensioen te staan. In plaats van nu zijn ridderlijke pleitbezorger te hulp te komen door aan te tonen dat Dorrepaal zich inderdaad aan omkoping had schuldig gemaakt, zweeg Nieuwenhuijzen in alle talen.

Dat is, in enkele woorden samengevat, de telastelegging waarop Wertheim Nieuwenhuijzen in de Solose zaak terecht laat staan. Valt er nu een woord ter verdediging van de resident, ter verontschuldiging van de door hem gepleegde „lafheid”, aan te voeren?

Twijfel is in de eerste plaats mogelijk aan de zuiverheid van de motieven die bij Roorda's onthulling hebben voorgezet. Wertheim stipt het „hevig conflict”, dat tussen Roorda en Dorrepaal bestond, slechts in het voorbijgaan aan; uitvoeriger het verhaal bij Van 't Veer, *Geen blad voor de mond*, blz. 157. Leest men het artikel in de *Javabode* er op na dan valt onmiddellijk op hoe weinig ter zake doende, hoe aan de haren bijgesleept als het ware de beschuldiging aan het adres van Dorrepaal is geweest. Roorda voerde ook geen enkel bewijs aan; hij vermeldde slechts dat „hij (d.i. Nieuwenhuijzen) moest vernemen dat een europeesch geldschietster te Semarang rijke geschenken gaf aan een voornaam inlandsch politie-hoofd in de hofstad, en maandelijks duizend

à twaalfhonderd gulden afzonderde als „douceurs” voor enkele leden van de javaansche regtbank.” Aan zijn lezers liet hij het over om aan deze vage mededeling conclusies te verbinden; gevolgtrekkingen, die uiteraard voor Dorrepaal niet gunstig konden zijn.

Nieuwenhuijzen heeft later verzekerd, dat hij de hem ter ore gekomen mededeling dat Dorrepaal systematisch gelden beschikbaar stelde voor inlandse hoofden als een zeer onzeker gerucht en in het diepste vertrouwen aan Roorda, met wie hij toen op vriendschappelijke voet stond, heeft doorverteld. Nu hoeft men bij zo'n voorzichtig ambtenaar als de resident van Solo was aan de juistheid van althans die bewering niet te twijfelen. Het bewijs dat Dorrepaal zich aan omkoping had schuldig gemaakt was immers bijna niet te leveren; het bewijs van het tegendeel, dat hij vrijuit ging, overigens evenmin. Om bij Dorrepaal of zijn geëmployeerden te gaan navragen of zij steekpenningen hadden gegeven zou weinig zinvol zijn geweest; van de zijde van hen, die beweerdelijk steekpenningen hadden aangenomen, viel al evenmin op medewerking bij een dergelijk onderzoek te rekenen. Daarbij komt dat het geven van geschenken, mits incidenteel, op zich zelf door het bestuur niet werd afgekeurd en vrij algemeen in zwang was.

Men kan zich indenken dat Nieuwenhuijzen zich onder deze omstandigheden niet zonder meer geroepen voelde om voor Roorda in de bres te springen. Roorda's „verbanning” zou daarenboven ook zeker niet ongedaan zijn gemaakt wanneer Nieuwenhuijzen — gesteld eens dat hij daartoe in staat ware geweest — opening van zaken had gegeven in de omkopingsgeschiedenis. Wel heeft Nieuwenhuijzen, met verlof in Nederland, Roorda de boodschap overgebracht dat deze bij de Minister van Koloniën maar eens op audiëntie moest komen. Roorda, die geen ander gelijk erkende dan het zijne of wat hij daarvoor hield, is op dit aanbod echter niet ingegaan.

Nog enkele corrigenda: Aan Van Rees wordt ten onrechte de meesterstitel toegekend (blz. 8, 126); op blz. 117 wordt de Staatscourant van 4 april 1857 aangehaald, waar het moet zijn 3 april 1857; Nieuwenhuijzen is niet in 1818 maar op 22 oktober 1819 geboren (blz. 156).

C. FASSEUR

TROPICAL MAN. *Continuation of International Archives of Ethnography*. Yearbook of the Anthropology Department of the Royal Tropical Institute, Amsterdam, Vol. I; Leiden, E. J. Brill, 1968. Vol. I: 247 pp., price fl. 54.—.

Het voormalige *Internationales Archiv für Ethnographie* heeft zijn voortzetting gevonden in het, eveneens door Brill uitgegeven, tijdschrift *Tropical Man* waarvan de eerste aflevering onlangs verschenen is. Als jaarboek van de afdeling Culturele en Fysische Anthropologie van het

Koninklijk Instituut voor de Tropen zal het in de eerste plaats aan de medewerkers van deze afdeling de mogelijkheid bieden tot regelmatige publicatie. De op onregelmatige tijden verschijnende bulletins van het Instituut waarin tot dusver hun wetenschappelijke bijdragen verschenen, komen dan ook hierbij te vervallen.

De inhoud van dit eerste deel wordt gevormd door een inleiding door professor J. van Baal; een verhandeling van H. W. J. Sonius, de enige auteur die niet aan het Instituut is verbonden, over grondrechten in Afrika en Indonesië; een bijdrage van P. J. van Dooren: *State-controlled changes in Tunisia's agrarian structure*; een deskundige analyse door Rita Bolland, de textielspecialiste van het Tropenmuseum, van een door R. L. Mellema in West Pakistan verworven weefgetouw; een studie over *Headhunting and magic on Kolepom (Frederik Hendrik Island, Irian Barat)* door L. M. Serpenti, een van de resultaten van zijn veldonderzoek van 1960-1962; een artikel van H. C. van Renselaar waarin hij, door publicatie en interpretatie van werken van de tekenaar (en planter) Theodore Bray, beelden geeft van de slavenmaatschappij van het Suriname van het midden van de vorige eeuw; een grondige analyse door Hetty Nooy-Palm van de cultuur van de Mentawai Eilanden gebaseerd op literatuurstudie en veldonderzoek op Noord Pagai en Sipora; een korte bijdrage over *Kinship in the village of Sibabai, North-Pagai* van de hand van Djohara Tresnasih Djajadinata aan wie mevrouw Nooy bij bovengenoemd onderzoek veel te danken had; en tot slot nog een bespreking door Hetty Nooy-Palm van het boek van Claire Holt, *Art in Indonesia; continuities and change*.

Het is een rijk geschakeerd beeld dat hier getoond wordt, zowel geografisch als thematisch. Wat het eerste betreft, is het duidelijk, gezien Sonius' artikel, dat het tijdschrift — evenmin als het Instituut — het terrein van zijn werkzaamheden tot de tropen en de daar wonende volken beperkt wil zien. De aard en de gerichtheid van de bijdragen — beschrijvingen van „traditionele” buiten-Europese culturen, acculturatieproblematiek, een materieel-technische beschouwing en een historisch-sociologische presentatie — vormt een weerspiegeling van de wijze waarop in de betreffende afdeling van het Amsterdamse Instituut de sociale wetenschappen beoefend worden. Dit eerste deel met zijn soliede inhoud is een hoopgevende start van deze vernieuwde reeks. De initiatiefnemers wordt hierbij alle goeds toegewenst.

S. KOOIJMAN